

VOLEYBOL O‘YINIDA TOP KIRITISHDA TANLOV-FARQLASH REAKSIYASINING O‘RNI

Murodov Zufar Muzaffarovich

Jismoniy tarbiya va sport ilmiy tadqiqotlar instituti O‘zbekiston, Chirchiq shahri

Anotatsiya: Ushbu tezisda so‘ngi yillarda voleybolning qay darajada o‘sgani, va undagi asosiy jarayon; top kiritishning axmiyati texnikasi vaktikasi xaqida so‘z yuritilgan.

Kalit so‘zlar: Sport o‘yinlari, darslik ishlanmalar, texnika-taktika, to‘p kiritish, psixologik xolatlar, o‘yin davomida toliqish.

So‘ngi yillar davomida O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning serqirrali tashabbusi va faol sayi-harakatlari tufayli yurtimizda barcha sohalar kabi jismoniy tarbiya va sport tizimini tubdan isloh qilish, yangicha yo‘nalish doirasida rivojlantirish va yanada ommalashtirish bo‘yicha qator farmon hamda qarorlar qabul qilishgan bo‘lib, ularda ko‘tarilgan muammolar, belgilangan konseptual vazifalar bosqichma-bosqich o‘z yechimini topib bormoqda. Bu borada ayniqsa 2020-yil 24- yanvardagi “Jismoniy tarbiya va sportni yanada takomillashtirish va ommalashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” gi PF-5922 sonli farmon, 2020-yil 30-oktabrdagi “Sog‘lom turmush tarzini keng tadbiriq etish va ommaviy sportni yanada rivojlantirish chora tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-6099 sonli farmon va O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 13-fevraldagi “2019-2023 yillar davomida O‘zbekiston Respublikasida jismoniy tarbiya va ommaviy sportni rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi 118-sonli qaror kabi strategic kuchga ega dasturli hujjatlarda ko‘tarilgan dolzarb masalalarni tizimli prinsipda amalga oshirilishi” hamma bop jismoniy tarbiya va ommaviy sport vositalari yordamida sog‘lom turmush tarzini kundalik extiyojiga aylantirish, har bir sport turi bo‘yicha iste‘dod sport zahiralarini tayyorlash va o‘zbek sporti salohiyatini olimp cho‘qqilariga olib chiqishga qodir yuqori malakali mutaxasis kadrlar yetishtirish imkoniyatini yanada kuchaytirishi tabiridir. Shu bilan bir qatorda bugungi kunda o‘zbek sportchilari bir qator yakka kurash sport turlari bo‘yicha xalqaro arenalarda, shu jumlada olimpiada o‘yinlarida yuksak natijalarga erishib, yurtimiz shuxratini jahon hamjamiyati oldida tarannum etib kelayotgan bo‘lsa-afsuski jamoali sport o‘yinlarida va xususan dunyoda eng ommalashgan sport turlaridan biri bo‘lmish voleybolda bunday natijalar uzoq yillar davomida kuzatilmay kelyapti. O‘zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universitetida voleybol bo‘yicha yuqori malakali o‘qituvchi-trenerlar tayyorlash borasida salmoqli ishlar boshlangan. Jumladan, Belarus davlat jismoniy tarbiya va sport universitetining voleybol-basketbol kafedrasida o‘qituvchi professorlari bilan hamkorlikda bir necha o‘quv qo‘llanmalari, darslik va metodik ishlanmalar chop etilgan, ilmiy malakalar nashrdan chiqarilmoqda. Takidlash lozimki, respublikamiz sport maktablarida, voleybol klublari va terma jamoalarda mehnat qilib kelayotgan mutaxasis trenerlar aynan hamkorlikda tayyorlangan o‘quv adabiyotlari, xalqaro tajriba me‘yoriy mezonlar va model ko‘rsatkichlarga asoslangan dasturlar doirasida o‘zlarining kasbiy – pedogogik bilimlari hamda amaliy malakalarini oshirishlari lozim. Albata har bir sohada

taraqqiyotni raqobat tufayli o'zgarishi, jadallashishi yoki kamchilik va muommolarini yuzaga kelishi tabiiy bo'lganidek, sport turlarida ham va xususan voleybol dunyosida ham o'ziga xos bir yoki bir necha, xal etilishi zarur bo'lgan muommo mavjuddir. Bulardan jahonning shu yo'nalishiga mansub mutaxasis-trenerlari, tadqiqotchi - olimlarining diqqat markazida bo'lgan, xatto yetakchi voleybol ustalari o'rtasida dolzarb masalaga aylangan to'p kiritish taktikasi, to'p kiritish aniqligi va to'p kiritish natijadorligidir.

Gap shundaki, zamonaviy voleybolda to'p kiritishi-bu faqatgina boshlanadigon yoki uzilgan o'yinni davom ettirish vositasi bo'libgina qolmay, balki ochko olish va o'yinni g'alaba bilan yakunlashga imkon yaratuvchi samarali hujum usulidir. To'p kiritish aniqligi va uning natijadorligi voleybolchining birgina texnik-taktik mahoratga bog'liq emas, balki foydali to'p kiritish natijasi raqib o'yinchilarining maydonda joylashishi tartibi, to'pni asosiy hujumchiga uzatuvchi o'yinchiga yoki shu hujumchiga to'pni yo'llash, maydonni chegaralovchi chiziqlari bo'ylab to'pni yo'llash variantlarini tahlil qilib, foydali qarorni tanlash va 8 sek. ichida shu qarorni ijro etish reaksiyasiga ham bog'liqdir. Shuni ham alohida ta'kidlash joizki, to'p kirituvchi o'yinchining texnik-taktik mahoratiga va qayd etilgan vaziyatli holatlarni qisqa muddat ichida samarali tahlil qilish, ularni farqlash va tanlov reaksiyasi asosida to'p kiritish harakatiga bir qator ichki va tashqi olimlar ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Masalan, to'p kirituvchining psixologik , tomoshabinlarning, “baqiruv-chaqirig'i” toliqish, o'yin davomida ijro etiladigan keskin va tezkor o'zgaruvchan harakatlar (sakrash, burilish va hakoza) ta'sirida yuzaga keladigan gipokis holat (organizmda O2 qarzdorligini yuzaga kelishi), ayniqsa chayqalish holati va uning oqibatida vujudga keluvchi muozanatni yo'qolishi yuqorida aytib o'tilgan vaziyatni tahlil, qulay vaqt va variantni farqlash- tanlash reaksiyalariga ham to'p kiritish koordinatsuyasiga ham salbiy taasir ko'rsatish va ularni bartaraf etish imkoniyatlari bir qator muaxasis hamda olimlar tomonidan o'rganilgan. [A.V.Belyaev, 2007; Yu.D.Jeleznyak, 2013; A.G.Furmanov, 2007; A.A.Pulatov, 2020; S.F.Ashurkova, 2020; V.Yu.Shnayder, 2008; A.Yu.Ligvenenno, 2007; Yu.B.Chesnokov, 2008; A.T.Garinov, Yu.Yu.Kleshev, E.V.Fomin, 2009].

Yuqorida qayt etilgan bibliografik ma'lumotlar, fikr – mulohazalar va tahliliy munozaralarga asosan e'tirof etish mumkinki, mazkur ish bugungi kunda o'rganilishi zarur bo'lgan o'ta dolzarb nazariy va amaliy ahamiyatga loyiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Jismoniy tarbiya va ommaviy sportni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi PQ-3031-sonli Qarori, Xalq so'zi 2017 yil 4 iyun.
2. Ayrapetyants L. R., Pulatov A. A Isroilov Sh. X. Voleybol. Oliy o'quv yurtlari umumiy kurs talabalari uchun o'quv qo'llanma.T.2009, 77 b.
3. Belyaev A. V. Obuchenie texnike igri v voleybol ieyo sovershen-stvovanie metodicheskoe posobie. M.: Olimpiya. Chelovek, 2008, 54 b.
4. Belyaev A. V., Savin M. V. Voleybol.- M.: Fon. 2000, 368 b.
5. Bileeva L. V. Podvijnii igri; Ucheb posobie. M.; TVT Dvizion, 2005, 227 b.

6. Bileeva L. V., Qorotkov I .M., Klimkova R. V., Kuzmicheva E. V. Podvijnie igri prakticheskiy material uchebnoe posobie dlya studentov vuzov fizicheskoy kulturi.-M.:TBT Divizion, 2005, 280 b.